

O Jugoslaviji i jugoslovenstvu tri decenije nakon njenog nestanka

Dejan Jović, *Uvod u Jugoslaviju*, Akademaska knjiga, Novi Sad, 2024, 490 str.¹

Profesor Dejan Jović svakako tokom protekle dve i po decenije predstavlja jednog od začetnika multidisciplinarnog izučavanja postjugoslovenskih studija. Njegov akademski angažman otpočeo je odbranom veoma zapažene doktorske disertacije na London School of Economics 1999. godine, a koja je bila objavljena i u Beogradu pod naslovom *Jugoslavija – država koja je odumrla: Uspon, kriza i pad Četvrte Jugoslavije* (izdanje Samizdat B92 tokom 2003. godine). U okviru nje dat je značajan uvid na svu složenost procesa nestanka i uzroke disolucije nekadašnje Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije od 1974. do 1990. godine. Štaviše, Dejan Jović je i u svojim kasnijim istraživanjima izučavao i brojne dominantne narative i povode koji se smatraju bitnim za proučavanje nestanka SFR Jugoslavije.

Knjiga *Uvod u Jugoslaviju* je dosta značajna za izučavanje nekadašnje države. Štaviše, u njoj se pažnja posvećuje genezi jugoslovenskih držav-

[1] Reč je o srpskom izdanju istoimene knjige, koja je tokom 2023. godine bila objavljena u Zagrebu u izdanju Frakture i Srpskog narodnog vijeća. Paginacija u oba izdanja je istovetna.

nih okvira, sa posebnim osvrtom na jako dinamičnu etapu njenog nestanka s kraja 80-ih i početka 90-ih godina XX veka u periodu nakon okončanja Hladnog rata. U ovoj monografiji nalaze se proširena poglavlja i delovi autorskih članaka koje je profesor Jović objavljivao tokom dugog niza godina u Hrvatskoj i inostranstvu.² No, svakako preoblikovani i u izvesnoj meri modifikovani radovi i poglavlja u monografijama jasno su i vešto tematizovani u okviru devet poglavlja ove knjige. Prvo poglavlje se svakako bavi time šta je Jugoslavija trebala biti kao složena država koja je u toku svog postojanja prošla od perioda izrazito unitarne države (1918–1941) do prilično oslabljene federalne države nakon usvajanja njenog poslednjeg konstitutivnog akta iz 1974. godine.³ U tom smislu on veoma uspešno ukazuje i na „četiri vizije Jugoslavije i jugoslavenstva”.⁴ Takođe, profesor Jović veoma umešno ukazuje i na složenost jugoslovenske države koja *via facti* nikada nije uspela postati nacionalna država. U drugom delu monografije Dejan Jović se bavi analizom Jugoslavije kao svojevrsnog „eksperimenta”, koji je ostavio značajne tragove na konstituisanje i novonastalih suverenih država koje su nastale na njenom tlu.⁵

Posebna pažnja je u okviru trećeg dela monografije posvećena analizi spoljnopolitičkog delovanja Jugoslavije u drugoj polovini XX veka, sa dodatnim akcentom na godine neposredno pre njenog nestanka (osamdesete) i pojavu brojnih alternativa tadašnjem spoljnopolitičkom *mainstreamu* koji je bio vezan za Pokret nesvrstanih od 1961. godine.⁶ Javljanje različitih spoljnopolitičkih opcija i alternativa kasnije je otvorilo i definisanje njihovog evroatlantskog kursa, a pre svega za Sloveniju i Hrvatsku. Jedna od dodatnih osobenosti Jugoslavije jeste bio i koncept samoupravljanja, kojem Jović posvećuje značajnu pažnju o okviru četvrtog poglav-

[2] Videti više na str. 12.

[3] *Ibidem*, str. 15–46.

[4] *Ibidem*, str. 20–36.

[5] *Ibidem*, str. 47–73.

[6] *Ibidem*, str. 75–109.

lja knjige *Uvod u Jugoslaviju*.⁷ Ovaj koncept značajno je doprineo da se jugoslovenska država razlikuje od nekadašnjih država Istočnog Bloka jer je osigurao širu participaciju, kako se to tada naglašavalo, „radnih ljudi i građana”. Dosta je zanimljivo i peto poglavlje ove knjige koje sadrži pregled pisama koje su građani Jugoslavije slali njenom predsedniku Josipu Brozu-Titu nakon 1944. godine.⁸ Iz ovih se pisama zaista nogu uočiti i brojni problemi sa kojima se Jugoslavija suočavala u posleratnom periodu.

Autor je posebno (šesto) poglavlje posvetio analizi statusa nekadašnje Socijalističke Republike Hrvatske unutar Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. S tim u vezi profesor Jović ukazuje i na brojna razmimoilaženja u krugovima Saveza komunista Hrvatske i šire javnosti u poslednjim godinama pred osamostaljenje ove nekadašnje jugoslovenske republike.⁹ Tako je profesor Jović posebno analizirao i problematizovanje položaja Srba, koji su u Hrvatskoj nakon 1945. pa sve do 1990. godine pored Hrvata imali status konstitutivnog naroda. Promišljanja koja su ovom periodu bila dominantna u Hrvatskoj, naglašava autor, nisu bila vezana isključivo za koncept njene pune suverenosti, što je današnja dominantna i naknadna (re)interpretacija u Republici Hrvatskoj.

Jedan od ključnih događaja pred raspad SFR Jugoslavije svakako je vezan za Osmu sednicu Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije (kraj septembra 1987) posle koje je na vlast u Beogradu došao Slobodan Milošević sa svojim partijskim krilom.¹⁰ U tom smislu profesor Jović vešto ukazuje na analizu stanja u Srbiji kao nekadašnjoj najvećoj jugoslovenskoj republici polovinom 80-ih godina, postepenu promenu dominantnog diskursa o tada već pokojnom jugoslovenskom predsedniku Josipu Brozu-Titu i na definisanje nove politike od strane vlasti u Beogradu. Osmo poglavlje je posvećeno analizi uzroka raspada SFJ Jugoslavije gde profesor Jović analizira često navođene ekonomske uzroke, „drevne i vječne mržnje” immanentne balkanizaciji, nacionalizam, kulturne razlike i promene u međunarodnoj politici nakon kraja Hladnog rata.¹¹ Istovremeno, u ovom delu knjige autor posebnu pažnju posvećuje i pojedinim ličnostima u nastanku i nestanku Jugoslavije, „premodernom karakteru jugoslovenske države” (koja nije bila zasnovana na nacionalnoj državi), potom strukturalno-institucionalnim razlozima i nekadašnjoj doktrini Karla Marksa o „odumiranju države”.¹²

Manjinska pitanja uvek su determinisala i onako usložnjene međudržavne odnose na Balkanu, a nakon 1918. godine i u Srednjoj Evropi. Stoga je i deveto poglavlje knjige vezano za „strah” od sticanja statusa

[7] *Ibidem*, str. 111-150.

[8] *Ibidem*, str. 151-208.

[9] *Ibidem*, str. 209-266.

[10] *Ibidem*, str. 267-323.

[11] *Ibidem*, str. 236.

[12] *Ibidem*, str. 236.

manjine (kod Srba pre svega u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini), ali i nastanka novih manjina u svim državama koje su nastale od Jugoslavije.¹³ Štaviše, bojazan od toga da se postane manjina u novonastalim državama, koje još uvek nisu primenjivale međunarodnu regulativu za njihov status (pre svega Saveta Evrope), na postjugoslovenskom tlu tako je postalo veoma značajan „okidač“ za brutalni nestanak SFR Jugoslavije. I analiza današnjih dominantnih diskursa u državama i entitetima nastalim na području bivše Jugoslavije upravo počiva na određenom nezadovoljstvu „novih“ manjina njihovim položajima u državama naslednicama nekadašnje zajedničke države.

Monografija *Uvod u Jugoslaviju* Dejana Jovića predstavlja značajan doprinos proučavanju ove nekadašnje države, njenog ustrojstva i više nego složenih unutrašnjih odnosa. Slično je i sa specifičnom analizom njenog spoljnopolitičkog kursa pre raspada, odnosno s kraja osamdesetih godina prošlog veka. Dosta je bitno naglasiti i da će ova monografija svakako biti dosta važna za daljnja istraživanja jugoslovenske države, njenog konstitutivnog koncepta, unutrašnje organizacije, ali i evidentnog nedostatka interne homogenosti. Ona je pre svega bila vezana za činjenicu da tokom postojanja Jugoslavije nije bila konstituisana jugoslovenska nacija, kao temeljna i noseća u širim političkim procesima.

Ova knjiga će svakako dosta značiti kako istraživačima procesa disolucije Jugoslavije, tako i pripadnicima mlađih generacija koji nisu upamtili ovu političku etapu na Balkanskom poluostrvu. S tim u vezi je i dodatni kvalitet svih dosadašnjih istraživanja profesora Jovića, a koje odlikuje visok stepen objektivnosti, to što dubinski i multidisciplinarno analizira i proučava određene regionalne procese. Bitno je istaći i da je knjiga *Uvod u Jugoslaviju* Dejana Jovića od strane Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu početkom aprila 2024. zasluženno predložena za državnu nagradu za nauku Hrvatske za proteklu godinu.¹⁴

Prof. dr Dragan Đukanović

[13] *Ibidem*, str. 437–470.

[14] „Dejan Jović nominiran za državnu nagradu za znanost“, *Magazin Fraktura*, Zagreb, 11. travanj 2024. Internet: <https://magazin.fraktura.hr/hr/dejan-jovic-nominiran-za-drzavnu-nagradu-za-znanost>, 12/04/2024.